

של ר' פנחס בן יאיר דאין אנו יכולים לדמות עצמינו כלל אל הראשונים שהם כבנ"א ולהתנהג כמותם וכזהירותם אף בקצה מדרכיהם. ולפי פירוש זה א"צ לומר שהבהמה הרגישה שלא הפרישו מעשר מן השעורין אלא היתה מנתהגת בזה כבני אדם שהם נוהרים מאכילת דמאי. ועי' בס' שקלי יוסף שהבין בע"א.

יודע בע' לשון תני סנהדרין שיש בה ב' שיכולין לדבר וכולן ראויין לשמוע הרי זה ראוייה לסנהדרין ג' ה"ז בינונית ד' ה"ז חכמה.

הנה בבבלי בספ"ק דסנהדרין גרסינן אמר ר"י אמר רב כל עיר שאין בה שנים לדבר ואחד לשמוע אין מושיבין בה סנהדרין ופרש"י שם שנים לדבר בשבעים לשון. והתוס' במנחות (ס"ה) נקטו ג"כ כפירוש, והקשו ע"ז ממאי דאמר' שם דכולהו סנהדרין ידעי שבעים לשון, ותירצו דמאי דאמר' שם "כולהו סנהדרין ידעי" הוה לאו דוקא. ועוד תירצו שיש לחלק דלענין דיני ממונות א"צ אלא שנים לדבר וא' לשמוע אבל לענין דיני נפשות צריך שכולם יהיו יודעים שבעים לשון. והלחם משנה בפ"א מהל' סנהדרין הל"ה הקשה על תירוצם השניה דאין כתבו דההיא דסנהדרין איירי בדיני ממונות והא אמר' שם רביעית אין למעלה הימנה ואילו לדיני ממונות הרי לא בעינן אלא שלשה.

ונראה שיש לבאר החילוק בין דיני נפשות לדיני ממון דלגבי דיני נפשות תנן בסנהדרין (מ') דכל המרבה בבדיקות ה"ז משובח ומעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים, ולכן צריכים שכולם ידעו בע' לשון דעי"ז שומעים ומבינים היטב דברי העדים ומרגישים אם הם משקרים בדיבורם וכולם מוסרים בדיקותיהם אל היודע לדבר שיבדוק העדים בהם, ועי"ז מרבים בבדיקות העדים, אבל לענין דיני ממונות דא"צ בבדיקות כ"כ א"צ שידעו כולם בע' לשון וסגי בשנים לדבר ואחד לשמוע. ויתכן דלענין ממון הכשירו לזה גם התלמידים דגם הם יכולים לבדוק וכנ"ל בבן זכאי, ונהי דעניני ממונות א"צ ארבע אבל מ"מ מעלה זו איתא אם יש שם אפילו תלמיד שמבין כל הלשונות, ולכן אמר' רביעית אין למעלה הימנו דאם יש ארבע בין מן הדיינים ובין מן התלמידים אין למעלה ממנו, וכן מונה כאן בן עזאי ובן זומא ובן חכנאי שהיו תלמידים, ומתורץ בזה קושית הלח"מ.

וברמ"ה שם בסנהדרין הקשה על פרש"י דמדאמרין שם ושמעון התימני דן לפנייהם בקרקע חזינן דבמשא ומתן של תורה קאמר וש"מ דלא איירי בסנהדרין אלא לענין איזה עיר מושיבין בה סנהדרין וכפירוש שם. ולפי המתבאר י"ל לשיטת רש"י דבאמת איירי בסנהדרין, וזה גופיה אשמועינן הש"ס דאף תלמיד הדן לפנייהם בקרקע שיודע בע' לשון הוה מצטרף לחשבון זה של מעלת

החכמה כיון שיכול לבדוק העדים. ועי' בהתוס' הנ"ל בסוף הדיבור שלשונם מוקשה מאד וכמש"כ הלח"מ שם, והרש"ש שם הגיה בדבריהם, ולפי"ד התוס' מתרץ בדרך שלישי דאף לרוב דיני נפשות סגי אם יש ב' שמדברים בע' לשון וא' ששומע וא"צ דכולהו סנהדרין ידעי ע' לשון אלא לדיני נפשות שצריכים סנהדרין גדולה של ע"א וכמו זקן ממרא וכו'. ולכ' באור דבריהם הוא דבאמת כשיש ב' מדברים וא' שומע סגי לענין העדות אפילו לגבי דיני דפשות אלא דהוה מיהא גדולה וחכמה שימצא בסנהדרין יודעים בשבעים לשון, ולכן עשו מעלה בסנהדרין גדולה ולא הכשירו בה אלא מי שיודע ע' לשון.

והוות תמן חד אלם וכו'.

ופירשו' בק"ה ות"ח שאינו שומע ואינו מדבר. ובס' שקלי יוסף תמה עליהם דסתם אלם שומע ואינו מדבר הוא וכדאמר' בגיטין (ע"א). ומידידי הר"ר מרדכי יוסף שיללער, נ"י, שמעתי לבאר דאם היו אלמים אלו שומעים הו"ל לשאול מהם אם כונתם לגנות צריפין או לצריפי גגות, וכן בסמוך הו"ל לשאול מהם אם כונתם לעין סוכר או לסוכר עין וירכיננו בראשם וירמזו לאיזה מתכונים דעי"ז היו ממעטים הרבה בטירתתם למצא תבואה לעומר, ומדלא עשו כן ש"מ דגם לא היו שומעים ולכן היה א"א לבדוק להם באופן זה, וכיון דמצינו גם בבבלי מנחות (ס"ד) דמייתי עובדא זו בחרשא מש' להו למפרשים אלו דאיירי כאן באלם שאינו שומע ואינו מדבר.

פותח דברים ודורשן וכו' חד אלם וכו' חד ידיה על גגות וחד ידיה על צריפים אייתגוה קמיה דפתחיה א"ל אית אתר דמתקריא גגות צריפין וכו' ידיה על עיניה וידיה על סוכרא וכו' א"ל אית אתר דמתקריא עין סוכר וכו'.

מהמשך הענין מש' דקאי זה על מאי דאמר' שהי' יודע בשבעים לשון ופותח דברים ודורשן, וכן מסיק ע"ז בבבלי מנחות (ס"ה) דמרדכי הוה בייל לישני ודריש והיינו דכתיב במרדכי בלשן דעבד כהני עובדי דגגות צריפין ועין סוכר וכדפרש"י שם. וצ"ב דאיזה בקיאות בלשון ופתיחת ודרישת דברים יש כמה שהבין רמיוות האלמים.

ונראה לבאר דבאמת היה מקום להסתפק בכונת האלם, דבהנחת ידו אחת על כותל של הצריף וידו השני על גג של בית יש לנו לומר שכונתו לומר כותל גג או בית צריף דצריף ובית הוו בגינים שונים וגג וכותל הם חלקים שונים של בית, ולא הוה ידעינן שכונתו לגגות צריפין או צריפין גגות אלא דפתחיה הבין אמיתות כונתו מתוך שהיה פותח דברים ודורשן וידע דבאמת צריף נקרא כן ע"ש שכותליו מצטרפין ומתאחדין יחד בחורו וכותליו הם גגו (עי')

במתני' ספ"ק דסוכה), וכיון דכן, הוה צריף מענין א' עם גג, והבין פתחיה שכוונתו על גגות צריפין או צריפין גגות. וכן בענין עין סוכר, דלכ' עין הוה אבר הראיה וסוכרא הוה ע"ש פעולתו שהוא חור שתוחבים בו בריח לנעול וע"ש זה שסוגר וסוכר נקרא סוכרא, וא"כ הו"ל למימר שכוונת האלם לומר סוכר רואה שהם ע"ש הפעולות, דראיה היא פעולת העין, או אפשר שכוונתו לומר חור העין או בריח עין שהחור והבריח הם הדברים שסוכרים בהם דומה לעין שרואה בו, אבל פתחיה הבין ששורש מילת עין הוא דבר שמוצא מפנימיותו החוצה שמאור העין יוצא ממנו לחוץ (וכלשון רז"ל מאור עיניו של אדם) וכ"פ רש"י בפר' האזינו על פסוק "כאישון עינו" שהוא השחור שבעין שהמאור יוצא בו. ולשון נרדף לזה הוא עין של מים שהמים נובעים ויוצאים מפנימיות המעין החוצה, וכן תרגם אונקלוס בפר' ויחי ר"חכלילי עינים" הוה מלשון מעין וכדפרש"י שם בדבריו. ונמצא שלשון עין הוה היפך מענין סוכר שהוא הסגר הפתח ומניעת יציאה וכניסה. ומעתה סוכרא ועין שניהם הם לשונות של פעולות בשורשם והם דבר והיפוכו ומש"ה הבין פתחיה דבסתמא כונת האלם היא על עין סוכר או סוכר עין. ומיהו לא יתכן לפרש כן אלא אם האלמים היו שומעים ואינם מדברים, דאם נפרש כדברי הק"ה ות"ח הג"ל שהיו לא שומעים ולא מדברים מאין היה להם ידיעה יפה כ"כ בחוק הלשון.

ג' נשים וכו' לעינתי וכו' לימתי וכו' לזיבתי וכו' בעיינא סכנת וכו' בימה סכנת וכו' זאב בא ליטול את בנה. ובשירי קרבן כתב שהבין שהדבר היה כן כיון דנשים שחצניות הן ואילו היה כפשטיה לא היו נשים אלו מגלות קלונם לרבים לומר שהן מקולקלות כ"כ ששופעות דם כמעין או כים וגבי זיבתי הו"ל למימר לטהרתי עכ"ל. ובת"ח פירש זאב וכו' ומייתי ליה דמתוך שהיה חכם גדול ויודע בטיב לשונות הבין ד"ז ואחר היה נכשל בה עכ"ל. ומש' דקאי על כל העובדא של ג' נשים שפטר כן משום חכמתו בלשונות. ולא הבנתי דבריו הקדושים דאיך תלוי זה בידיעת טיב הלשון והרי הכל היו יודעים לשון ים ועין וזאב אלא שפתחיה ירד לסוף דעתן ולאמיתות כונתן וכדברי שירי הקרבן.

ונראה לפרש דענין זה שירד לסוף דעתן בדיבורן נקרא פותח דברים ודורשן שדרש שורש לשונם לפי מה שהבין בדעתם. וכן דיקא לכ' בלשון רש"י במס' מנחות (ס"ה) דעל מאי דאמר' פותח דברים ודורשן פירש כגון לימתי לעונתי, ובמאי דמסיק שם דמאי דקתני פתחיה יודע בשבעים לשון היינו דהוה בייל לשיני ודריש, פירש בזה"ל דהוה בייל לשיני בולל ומערב הלשונות ודורשן כגון עין סוכר וגגות צריפין עכ"ל. ומש' בהדיא מדבריו שחכמתו בלשונות היתה ניכרת בהני עובדי דעין סוכר וגגות צריפין

(וזה מתאים עם מה שבארנו לעיל, בס"ד, ענינם), אבל אין חכמה זו ניכרת בהני עובדי דלימתי ולעונתי והיינו כמו שנתבאר, דבעובדי דלימתי ולעונתי היתה חכמתו במה שירד לסוף דעתן ופתח ודרש לשונם לפי הענין ולא מצד חכמתו בשבעים לשונות.

א"ר אלעזר ומת בנו בצמא אר"ח מ"ד וכו' אלא מאריך אפיה וגבי ידיה א"ר אחא כתוב וסביביו נשערה מאד מדקדק עמהן כחוט השערה א"ר יוסי לא מטעם הוה אלא מן מה דכתיב ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים.

ומדלא קאמר ר' יוסי בלשון "מהכא" אלא אמר "לא מטעם הזה", מש' שטעמים שונים הם. ונראה לבאר, דר' אחא קאמר דכיון שהחסידים הם במדרגה עליונה מדת הדין מדקדק עמהן כחוט השערה ומענשם דהו"ל למידע וליזהר שלא יכשלו, ולכן אפילו דבר דגבי שאר בני"א הוה חטא קל חשיב אצלם כחטא חמור, וכיון שאין הקב"ה וותרן לבסוף גבינן מינייהו. אמנם אליבא דר' יוסי יש טעם אחר בדבר, והיינו שהקב"ה מקדש שמו בעולמו ע"י הצדיקים שנעשה שמו יראוי ע"י בחיריו ומכובדיו, ואין זה מצד שחטאם חשיב להם כחטא גדול, אלא ענינו הוא שעושה בהם דין על חטא קל (דאין איש צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא) כדי לעשות שמו, ית', יראוי, והחסידים האלו זוכים להיות במחיצתו של הקב"ה ע"י שעושים שמו יראוי. וכענין זה דרשין בזבחים (קט"ו) נורא אלקים ממקדשיך אל תיקרי ממקדשיך אלא ממקדשיך בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושו מתירא ומתעלה ומתהלל, ואמר' שם א"ל אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה.

וחתני כבני הר"ר ראובן חיים, נ"י, העירני דעפי"ז מתבאר היטב מאי דאמר' בספרא פר' שמיני (והובא בפרש"י שם) דא"ל משה לאהרן מסיני נאמר לי עתיד אני לקדש הבית הזה באדם גדול הייתי סבור או בי או כך הבית מתקדש עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית מתקדש. ומבואר דס"ל לתנא דספרא דהענין היה שזכו בני אהרן שנתקדש שמו ית' על ידם, דאילו היה ענינו משום הדקדוק בחטא קל שלהם אין ראייה כ"כ ממייתתם שהם גדולים ממשה ואהרן דהרי אפשר שקרה להם כך משום שחטאו יותר ממשה ואהרן.

וה"נ קאמר ר' יוסי כאן דלא מטעם חטא הקל דחשיב אצלו כחמור, קרה שמת בנו בצמא, אלא אדרכה זכה דעל ידו נעשה שמו של הקב"ה יראוי שהוא היה מסביביו, ומוראו, ית', ניכר יותר על הקרובים. ואנב אורחינו ניתן להאמר שיש לנו לפרש סיפא דקרא הג"ל, דהכי כתיב בתהלים (ס"ח) "נורא אלקים